

*Kitos intelektinės
nuosavybės formos ir
komercinės paslaptys*

Dr. Mindaugas Kiškis

mindaugas@irii.lt

Kitos intelektinės nuosavybės formos

- Prekių ženklai
- Dizainas
- Sui generis teisės
- Apsauga nuo nesažiningos konkurencijos
- Komercinės paslaptys

Prekių ženklai ir dizainas

- Skirti prekių ir paslaugų ženklinimui / identifikavimui
- Iš esmės nesiejami su kūryba / inovacijoms
- Prekės ženklu ar dizainu gali būti registruojamas iš esmės bet kuris skiriamasis žymuo

Sui generis teisės

- Sui generis teisės galioja duomenų bazėms – iš esmės bet kokioms susistemintoms duomenų rinkmenoms
- *Sui generis* duomenų bazių teisinė apsauga
 - Saugoma ne tik pati duomenų bazė, bet ir esminė duomenų turinio dalis (> 10%).
 - Didelės kokybinės ir kiekybinės investicijos į informacijos sukūrimą.
 - *Sui generis* teisės saugomos 15 metų po duomenų bazės sudarymo datos, tačiau šis terminas pratęsiamas, jei duomenų bazė iš esmės atnaujinama.
 - Duomenų bazės informacija saugoma, tik jei ji nėra kito proceso subproduktas.
- Įgyjama automatiškai ir yra ypač vertingas susistemintos informacijos, kuri nėra autorių teisių objektas, apsaugos būdas.

Nesažininga konkurencija

- Nesažiningos konkurencijos veiksmais laikoma:
 - panašaus žymens arba išorinio dizaino naudojimas savo prekėms ar paslaugoms be žymens ar dizaino savininko sutikimo;
 - neteisingos ar nepagrįstos informacijos apie savo ar kitos įmonės prekių kiekį, kokybę, sudedamąsias dalis, vartojimo savybes, pagaminimo vietą, būdą, kainą ar nutylint apie riziką, susijusią su šių prekių vartojimu, perdirbimu ar kitokiu naudojimu;
 - kitos įmonės komercinių paslapčių naudojimas, perdavimas, skelbimas be šio subjekto sutikimo, taip pat tokios informacijos gavimas iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudos sau arba padarant žalą;
 - klaidinanti reklama ir kt.
- Specifinės gynimo priemonės (greta įprastinių civilinių priemonių):
 - viešas paneigimas;
 - prekių ar kitų priemonių, tiesiogiai susijusių su nesažiningos konkurencijos vykdymu, konfiskavimas ar sunaikinimas.
- Nesažininga konkurencija ir IN pažeidimu nelaikomi išimtinių platinimo susitarimų pažeidimai ES mastu (teisių išnaudojimo principas).

Komercinės paslaptys

- CK 1.116 str.:
- „Informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Informaciją, kuri negali būti laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, nustato įstatymai.“

Komercinės paslapties samprata (I)

Komercinė paslaptis apima, bet tuo neapsiriboja:

- Vadybos pavyzdžiai – darbo planus, tyrimų kryptis, tyrimų sėkmę ar nesėkmę, komercializavimo galimybes, veiklos kryptis, strategijas, prognozes, konkuruojančių produktų ir paslaugų analizes, naujus produktus ir planuojamas paslaugas, nepaskelbtas finansines ataskaitas, biudžetus, projektus, licencijas, kainas, sąnaudas, klientų ir tiekėjų sąrašus.

Komercinės paslapties samprata (II)

- Techniniai pavyzdžiai – formules, algoritmus, funkcinės specifikacijas, duomenis, technologijos procesus, metodus, sistemas, duomenų bazes, atradimus, dizainus, nepatentuotus išradimus, patobulinimus, pagerinimus.
- Kiti pavyzdžiai: receptai, ingredientai, slaptas ženklėjimas, atsarginiai veikimo būdai.

Įstatymų nuostatos dėl komercinių paslapčių (I)

- CK nuostatos – draudimas neteisėtai įgyti komercinę paslaptį (KP), pareiga saugoti KP darbo, agento ir sutartiniuose santykiuose, pareiga atlyginti nuostolius už neteisėtą KP įgijimą ar atskleidimą.
- ABĮ nuostatos – įmonės KP nustato valdyba, KP neatskleidžiama mažumos akcininkams, pareiga saugoti KP įmonės valdymo organams ir vadovui.
- ABĮ 34 str. 3 d. – bendrovės valdyba nustato informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi.

Įstatymų nuostatos dėl komercinių paslapčių (II)

- DK nuostatos – darbuotojų pareiga saugoti KP.
- Pagal DK 235 str. 2 d. 2 p. nuostatas KP atskleidimas ar perdavimas konkuruojančioms įmonėms laikomas šiurkščiu darbo drausmės pažeidimu.
- KĮ nuostatos – svetimos KP naudojimas, perdavimas, skelbimas be šio subjekto sutikimo, gavimas iš asmenų, neturinčių teisės perduoti KP, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudos sau arba padarant žalą kitam, laikomas nesąžininga konkurencija.
- Kiti įstatymai iš esmės susiję su valstybinio valdymo institucijų pareigomis saugoti KP.

Atsakomybė už komercinės paslapties atskleidimą (I)

- Drausminė atsakomybė: komercinės paslapties atskleidimas ar perdavimas konkuruojančiai įmonei yra pagrindas atleisti darbuotoją.
- Civilinė atsakomybė:
 - Nuostoliai – komercinei paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos ir negautos pajamos.
 - Pažeidėjo pajamos, gautos neteisėtai naudojant svetimą komercinę paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu.
- Baudžiamoji atsakomybė.

Atsakomybė už komercinės paslapties atskleidimą (II)

- Atsakomybė gali būti daugialypė.
- Darbdavio civilinė atsakomybė už darbuotojų veiksmus.

Atsakomybės išimtys

- CK 1.116 str. 4 d.: „Asmuo, atskleidęs komercinę paslaptį, gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad paslapties atskleidimas pateisinamas visuomenės saugumo interesais.“
- KĮ 16 str. 4 d.: „Asmenys, kuriems komercinė paslaptis tapo žinoma dėl jų darbo ar kitokių sutartinių santykių su ūkio subjektu, gali naudoti šią informaciją praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo darbo ar kitokių sutartinių santykių pasibaigimo, jeigu įstatymuose ar sutartyje nenumatyta kitaip.“
- Sutartinės išimtys.
- Bendros darbuotojo žinios / patirtis (nekonkuravimas).

Darbuotojo atsakomybės specifika (I)

- Jau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato apžvalgoje dėl DSĮ taikymo civilinėse bylose, išnagrinėtose per 1996 m., nurodyta, kad „atskleidimas yra paslapties paskelbimas bent vienam asmeniui, nepriklausomai nuo darbuotojo valios pasekmių atžvilgiu“, t. y. nenurodyta, kad darbdavys patirtų konkrečią žalą atskleidus konfidencialią informaciją.

Darbuotojo atsakomybės specifika (II)

- 2001 m. balandžio 18 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *Ž. Minkauskaitė v. UAB „Omnitel“*, bylos Nr. 3K-3-455/2001, konstatuota, kad „komercinių ir technologinių paslapčių atskleidimas galimas tik tuomet, jei jos toje įmonėje yra pripažintos komercinėmis arba technologinėmis paslaptimis ir darbuotojas yra supažindintas su tokiu įmonėje pripažintų paslapčių sąrašu ir yra įsipareigojęs jų neatskleisti pašaliniam asmeniui“.

Darbuotojo atsakomybės specifika (III)

- 2004 m. birželio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 45 „Dėl Darbo kodekso normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimą pagal Darbo kodekso 136 str. 3 d. 1–2 p. taikymo teismų praktikoje“:
 - Paslapties atskleidimas – darbuotojo, kuriam paslaptis buvo patikėta arba žinoma dėl darbo, veikimas ar neveikimas, dėl kurio paslaptis tampa žinoma bent vienam asmeniui, neturinčiam teisės su ta paslaptimi susipažinti. Padaromas tiek tyčia, tiek ir dėl neatsargumo.
 - Paslapties pranešimas konkuruojančiai įmonei – atitinkamų duomenų perdavimas žodžiu, raštu, techninėmis priemonėmis, pateikiant susipažinti ir pan., taip pat tam tikrų daiktų perdavimas, persiuntimas, parodymas ir pan. Padaromas tyčiniiais veiksmais.
 - Kas yra konkretaus subjekto komercinė paslaptis, nustatoma pagal to subjekto (jo atitinkamo organo) sprendimus dėl atitinkamos informacijos pripažinimo tokia paslaptimi ir ėmimąsi priemonių išsaugoti jos slaptumą bei pagal tai, ar įstatymuose tokia informacija nepriskiriama prie viešos informacijos. Kad būtų pripažinta, jog darbuotojas, atskleisdamas komercinę arba technologinę paslaptį, padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, būtina nustatyti, kad jis buvo supažindintas, jog atitinkama informacija yra pripažinta komercine paslaptimi.

Darbuotojo atsakomybės specifika (IV)

- UAB “Baldų rojus” v. G.Oželis (neužbaigta)
- Byla dėl nesąžiningos konkurencijos prieš buvusį darbuotoją siekiant atlyginti patirtą žalą
- Darbuotojas žinojo ir savo verslui panaudojo konfidencialią informaciją - antkainio dydį, prekių savikainą ir tiekėjo kontaktus

Baudžiamoji atsakomybė

- **210 straipsnis. Komercinis šnipinėjimas.** Tas, kas neteisėtai įgijo komercine paslaptimi laikomą informaciją arba šią informaciją perdavė kitam asmeniui, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.
- **211 straipsnis. Komercinės paslapties atskleidimas.** Tas, kas atskleidė komercine paslaptimi laikomą informaciją, kuri jam buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo tarnybos ar darbo, jeigu ši veika padarė didelės turtinės žalos (>150 MGL) nukentėjusiam asmeniui, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba viešaisiais darbais, arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.
- Kol kas nebuvo pritaikyta.

Komercinės paslapties apsaugos būdai (I)

- Pasitikėjimas ir pasitikėjimo kultūra organizacijoje.
- Komercinės paslaptys turi būti prieinamos tik tiems darbuotojams, kuriems būtinai to reikia.
- Konfidencialumo sutartys ir konfidencialumo išlygos kitose sutartyse.
- Susitarimas dėl neterminuotos komercinės paslapties apsaugos.
- Ypač greitai teisiniai veiksmai atskleidus komercinę paslaptį (laikinos priemonės).

Kommercinės paslapties apsaugos būdai (II)

- Techninės-organizacinės apsaugos priemonės.
- Stebėjimo ir kontrolės priemonės.
- *J. Bartasūnienė v. VšĮ "Humana people to people Baltic"* (2004 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2004) Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad vieša darbo vieta (tokia kaip pardutuvės kasa) nėra privati asmens sfera, todėl gali būti stebima

Kommercinės paslapties apsaugos būdai (III)

- Užsienio praktika – labai nevieninga
- Darbo vietos stebėjimas ir kontrolė yra teisėta veikla, tik jei tai yra būtina verslo tikslais ir siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams
- Kontroliuoti neinformavus darbuotojo galima tokiais tikslais:
 - verslo transakcijų fiksavimas
 - darbdavio kompiuterių sistemos efektyvumo palaikymas
 - darbo ir paslaugų standartų palaikymas
 - nusikalstamų veikų aptikimas ir prevencija
 - nesankcionuotos prieigos prevencija
- Rekomenduojama, kad darbdavys informuotų darbuotoją pasirašytinai apie būsimą elektroninę kontrolę (stebėjimą, interneto naudojimo ar e-pašto kontrolę), tačiau tai negarantuoja darbdavio veiksmų teisėtumo

Kommercinēs paslapties apsaugos būdai (IV)

- Kommercinēs informācijas paviešinimas kartais gali būti apsaugos būdas
- Paviešinimas apima ir kommercinēs informācijas kaip intelektinēs nuosavybēs apsauga

Komercinės paslapties apsaugos praktinės problemos

- Ginčai dėl komercinės paslapties buvimo ir komercinės paslapties atskleidimo įrodinėjimas
 - Komercinių paslapčių sąrašas ir organizacinės techninės priemonės
 - Kiti tos pačios informacijos šaltiniai
 - Įrodinėjimo našta
- Nuostolių dėl komercinės paslapties atskleidimo įrodinėjimas (prekybos apyvartos sumažėjimas, nesąžiningai konkuruojančio subjekto pajamos)

Komercinės paslaptys santykiuose su darbuotojais

- Konfidencialumo pareigos turi būti tiesiogiai įrašytos darbo sutartyje ar papildomose sutartyse.
- Įmonėje turi būti patvirtintas komercinių paslapčių sąrašas (gali būti atviras).
- Darbuotojus būtina pasirašytinai supažindinti su komercinių paslapčių sąrašu (ne pačiomis komercinėmis paslaptimis (!)).
- Darbuotojas turi prieiti tik prie tų komercinių paslapčių, kurių reikia darbui.
- Turi būti įdiegtos „protingos“ komercinių paslapčių apsaugos techninės-organizacinės priemonės.

Komercinės paslaptys santykiuose tarp įmonių

- Bet kokia informacija tarp įmonių turi būti atskleidžiama tik pasirašius konfidencialumo sutartį.
- Sutartyse rekomenduotina aptarti komercinių paslapčių atskleidimą konsultantams ir darbuotojams.
- Sutartyse turi būti aptariamoms konkrečios sankcijos.
- Komerciniuose pasiūlymuose, korespondencijoje, el. pašto žinutėse rekomenduotinas įrašas apie konfidencialumą.